จิตวิทยากับการวิจารณ์ภาพยนตร์

จิตวิทยา (Psychology)

- จิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) : เป็นอีกแขนงหนึ่งของจิตวิทยา ศึกษาเรื่องของจิตไร้สำนึก ประสบการณ์ในอดีตส่งผลต่อการดำเนินชีวิตอย่างไรบ้าง

- จิตเวช (Psychiatry) : จะมีการเรียนจิตเวชผู้ใหญ่ และจิตเวชเด็ก เรียนเพื่อนทำความเข้าใจคนไข้

จิตวิทยาในหนัง

- จิตวิทยาในหนังก็คือ การทำความเข้าใจ ธีมหลัก ตัวละคร เรื่องราวประเด็น
- เราต้องเข้าใจพื้นฐานของแต่ละคนว่าทำไมคนเราถึงไม่เหมือนกัน

Temperament

- เกิดเหมือนกันแต่ไม่จำเป็นว่านิสัยจะเหมือนกัน
  - ตั้งแต่เกิดจนมาถึงการเลี้ยงดู
    - นิสัยของแต่ละคนประกอบไปด้วย
      - สิ่งแวดล้อม
      - ยีนส์ (เป็นตัวกำหนด)
    - สมอง (ทำงานแต่ละส่วนต่างกัน มีผลต่อพฤติกรรม, อารมณ์, ความคิด)

กรณีศึกษา

- ผู้ชายคนหนึ่งเกิดอุบัติเหตุเหล็กทะลุตา ทะลุกระโหลก ไม่ได้เสียชีวิต แต่ตาบอด
- แล้วทำให้เขากลายเป็นคนอารมณ์ร้อน หุนหันพลันแล่น
- อาการเหล่านี้เกิดขึ้นจาก สมองส่วนหน้าถูกทำลาย สมองส่วนหน้าทำหน้าที่
  - คิด
  - วิเคราะห์
  - แยกแยะ

งานวิจัย

- แสกนสมองของคนที่มาสมัครจะทำใบขับขี่ เพื่อขับแท็กซี่ใน London ไว้ หลังจากนั้น 4-5 ปี เอาทั้งหมดมาแสกนสมองซ้ำเพื่อดูพัฒนาการของสมอง
- ผลแสกนสมองคนเหล่านี้จะเห็นได้ว่า คนเหล่านั้น มีการเปลี่ยนแปลงของสมองส่วนหน้าที่ดีขึ้น ทำให้มีความจำดี วางแผนการเดินทางได้ดี
- การที่ทำเป็นประจำ จะทำให้เซลล์ประสาท (Synapse) เปลี่ยนได้

มนุษย์เราเปลี่ยนแปลงได้ ถ้ามีการเรียนรู้

กรณีศึกษา หนังเรื่อง Inside Out

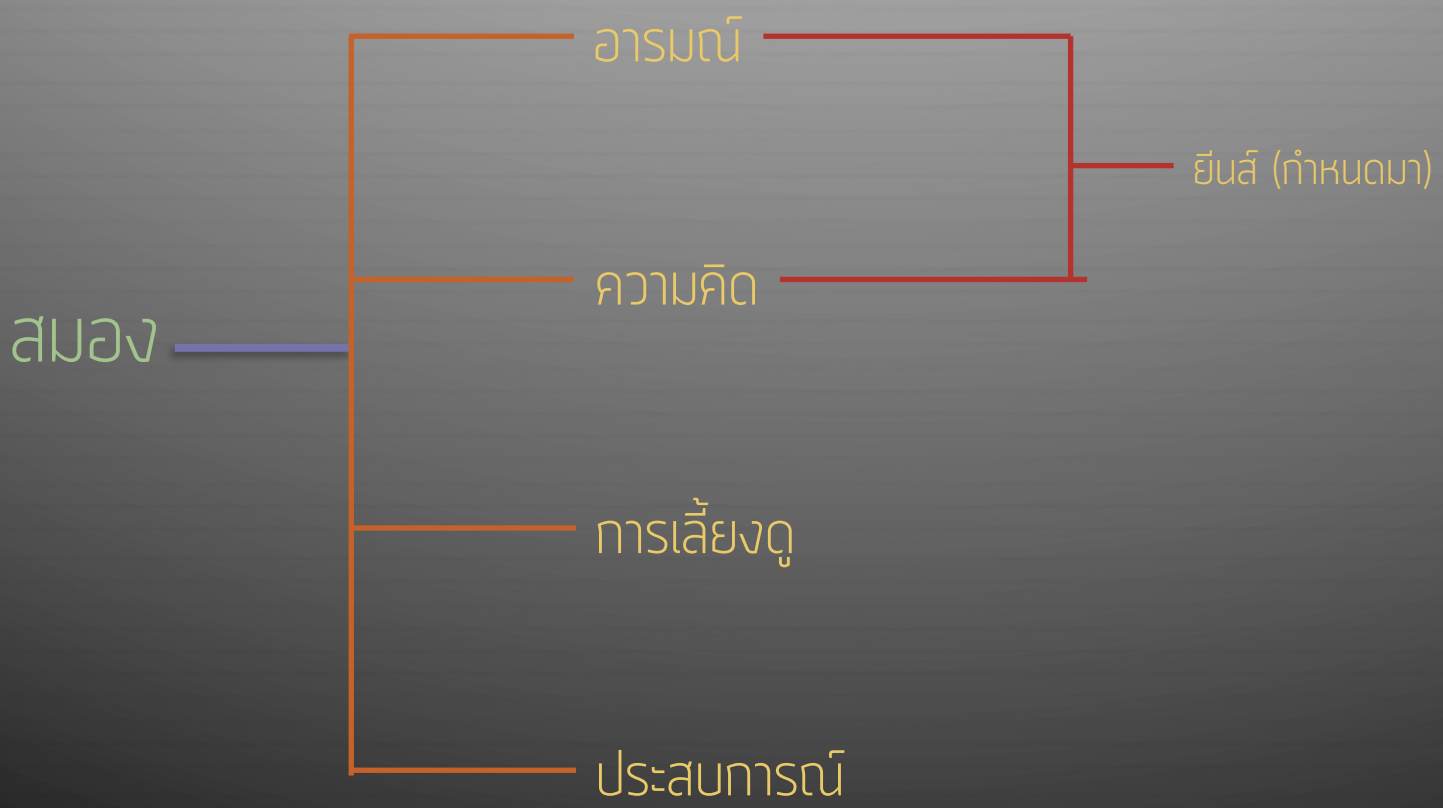

*ความแตกต่างของมนุษย์ มนุษย์เปลี่ยนแปลงได้ (Gene-environment interplay)

William James

- นักจิตวิทยา William James ให้คำนิยามจิตวิทยาคือ Science of mental life เราสามารถที่จะศึกษาเรื่องจิตวิทยาได้

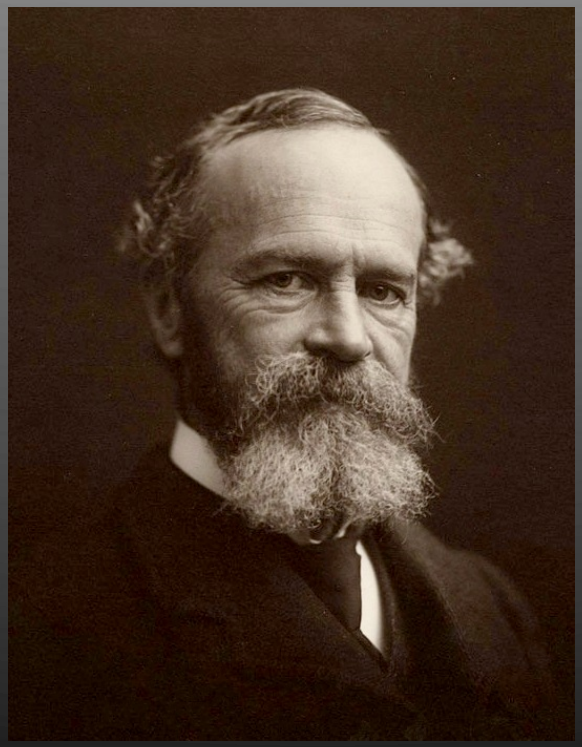

จิตวิทยามีหลายแขนง เช่น

- Cognitive Psychology เป็นการเรียนเกี่ยวกับจิตวิทยาของการนึกคิด สิ่งที่เป็นแบบนี้เพราะความคิดของตัวเอง ความคิดของมนุษญ์ในแต่ละช่วง เรื่องรูปธรรม นามธรรม
- Developmental Psychology จิตวิทยาพัฒนาการ ตั้งแต่เด็กจนโต
- Social Psychology จิตใจของมนุษย์ต่อสังคม อคติที่มีต่อบางอย่าง

จิตวิเคราะห์

- การเปลี่ยนแปลง
- คงที่
  - ทุกการกระทำ ทุกอารมณ์ของมนุษย์มีที่มา
    - อาจสะสมมาจากประสบการณ์ในอดีต, ปม, จิตใต้สำนึก

ทฤษฎีของซิกมันด์ ฟรอยด์

- การทำงานของจิต แบ่งออกเป็น 3 ระดับ
  - จิตไร้สำนึก (Unconscious Mind) การแสดงพฤติกรรมของมนุษย์โดยออกไปโดยไม่รู้ตัว
  - จิตสำนึก (Conscious Mind) บุคคลรับรู้ตามประสาทสัมผัสทั้งห้า ที่บุคคลจะมีการรู้ตัวตลอดเวลาว่ากำลังทำอะไรอยู่ คิดอะไรอยู่ คิดอย่างไรเป็นการรับรู้โดยทั่วไปของมนุษย์ ที่ควบคุมการกระทำส่วนใหญ่ให้อยู่ในระดับรู้ตัว
  - จิตก่อนสำนึก (Preconscious Mind) เป็นส่วนของประสบการณ์ที่สะสมไว้ หรือเมื่อบุคคลต้องการนำกลับมาใช้ใหม่ก็สามารถระลึกได้และสามารถนำกลับมาใช้ในระดับจิตสำนึกได้ และเป็นส่วนที่อยู่ใกล้ชิดกับจิตรู้สำนึกมากกว่าจิตไร้สำนึก

Erik Homburger Erikson

- เคยกล่าวไว้ว่าสังคมและวัฒนธรรม มีผลต่อพัฒนาการของคนแต่ละช่วงจะมีวิกฤติในแต่ละช่วงวัย

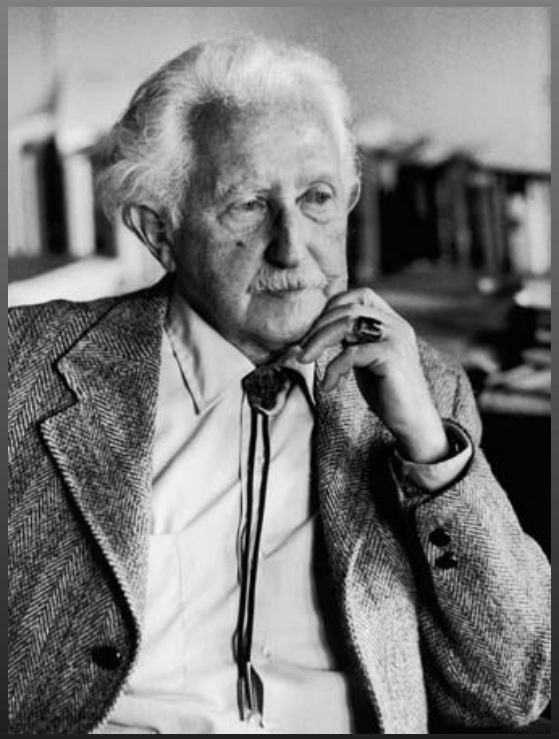

Iceberg model

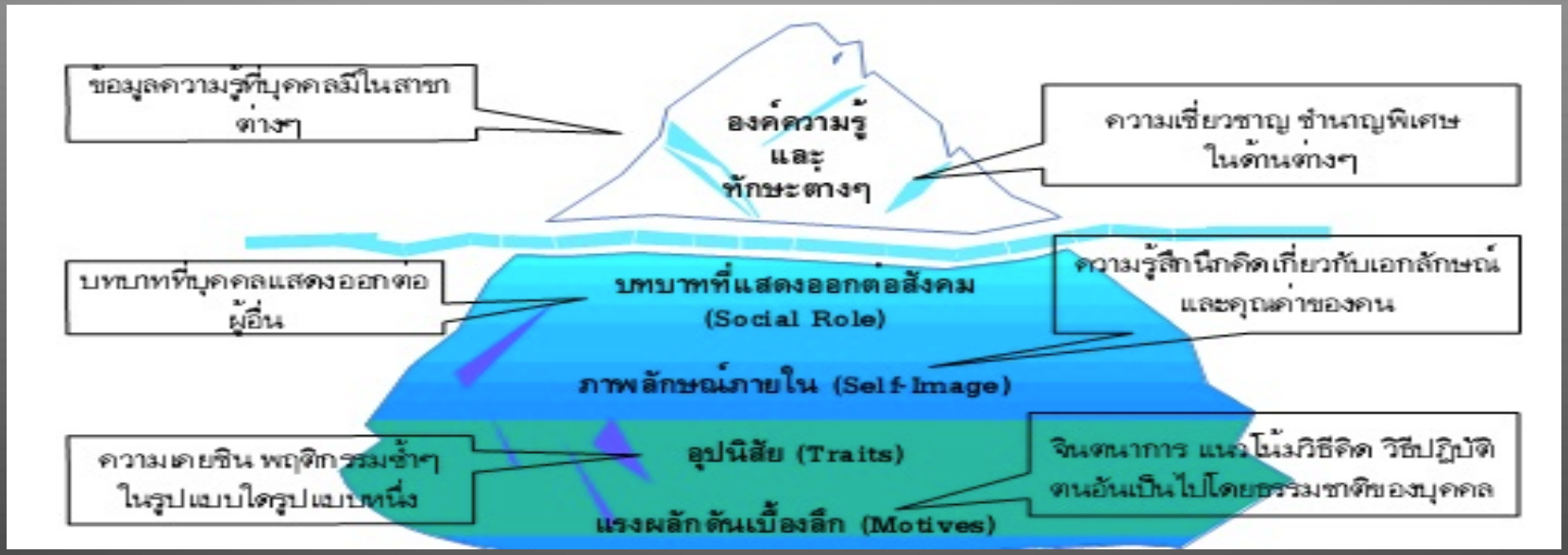

เรื่องลึกข้างในส่งผลให้มี มีวิธีรับมือกับอุปสรรคที่ต่างกันออกไป พฤติกรรมในจิตใจของคนมีการแสดงออกที่ต่างกัน

Mind in Movie

- Toy Story
  - จิตวิทยาเกี่ยวกับการถูกเคยเป็นที่รักแล้วถูกทอดทิ้ง
  - พฤติกรรราการเจริญเติบโตขึ้นของมนุษย์ในแต่ละวัย
- Chappie
  - ล้มล้างทฤษฎีเด็กคือผ้าขาว

Mind in Movie

- Her
  - ความเป็นมนุษย์ถูกถ่ายทอดออกมา อยู่ในเสียงก็ได้

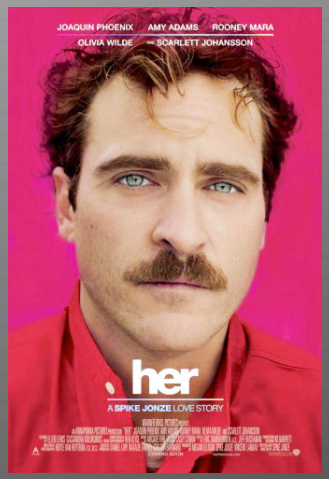

- The Rise of Planet of the Apes
  - ขั้วตรงข้ามของลิงทั้งสองตัว

- Partly Cloudy
  - เป็นแอนิเมชั่นที่ไม่มีบทพูดแต่แสดงอารมณ์ออกมาได้

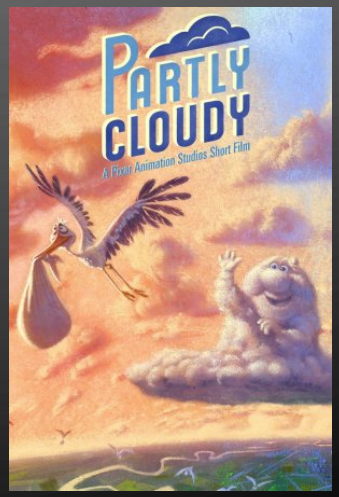

- จิตวิทยา ไม่ใช่การตัดสิน ด่วนสรุป อย่าด่วนสรุป ต้องใช้การทำความเข้าใจ (Understand)
  - แต่ก่อนที่จะเข้าใจจะต้อง label หรือ ตัดสินไปก่อนโดยใช้ moral standard ตัดสิน

ตัวอย่าง

- จากหนังเรื่อง 500 Days of Summer
- เราตัดสินนางเอกผ่านมุมมองของพระเอกเป็น iceberg ของพระเอก หรือ มุมมอง (Perception) ของพระเอก แต่มันอาจจะไม่ใช่ความจริง (fact)
- เหมือน Shutter Iceland ทุกคนเชื่อพระเอกที่เป็นโรคจิต

- ถ้าหากเรามีประสบการณ์ต่างกัน ทำให้มีการแสดงออกต่างกัน
- ตัวอย่างเช่น Eternal Sunshine of the Spotless Mind งานเขียนวิจารณ์ของวิทยากรตอนยังไม่ได้เรียนจิตวิทยา ก็จะมีการอธิบายเรื่องงราวไปเรื่อย ไม่มีแนวทางที่แน่นอน

- Anniversary Reaction คือ ช่วงเวลาการครบรอบ ที่กระตุ้นนึกภาพเก่าๆกลับมาอีกครั้ง
- Grift Reaction
  - ภาวะที่มนุษย์ที่จะแสดงความรู้สึกต่อการสูญเสีย
- โรคซึมเศร้า ไม่ใช่ Grift
- Lost (Survivor guilt) คือ ความคิดที่ว่า ถ้าวันนั้นฉันไม่ . . . ถ้าเกิดไม่ได้รับการคลี่คลายก็จะเกิดใหม่ขึ้นเรื่อยๆ

Babadook

- ใช้กลไกทางจิตในการเล่าเรื่อง ตัวละคร แม่ ลูก อาจเป็นอาการทางจิต
- ในส่วนของแม่อาการของแม่
- 1. Predisposing Factors คือสิ่งที่มีมาก่อนแล้วทำให้เกิดอาการ
  - Unresolved Grief คือ ทำใจยังไม่เคยได้เลยแต่เก็บและปกปิดเอาไว้ ไม่ยอมรับความเป็นจริง

Babadook

- โรคซึมเศร้า
- มีความเครียด
  - เป็น Single mom
  - ลูกต้องออกจากโรงเรียน
  - ไปทำคนอื่นบาดเจ็บ
- ในส่วนของลูกก็มีโรคสมาธิสั้น

Babadook

- ตัวกระตุ้นของแม่
  - ช่วงนั้นแม่ต้องทำงานมากขึ้น
  - ได้นอนน้อย เป็นตัวกระตุ้นทำให้เกิดอาการที่สะสมมา
  - แม่ปวดฟัน
    - เป็นด้านที่ถูกรถชนแล้วฝังตรงส่วนของจิตไร้สำนึก (เจ็บเพราะรถชนแล้วเสียสามี)
  - รวมถึงวันเกิดของลูก ซึ่งเป็นวันตายของสามี
    - ทำให้อยากฆ่าลูก
    - ความสัมพันธุ์ของแม่ลูก เป็นความสัมพันธ์แบบ Hate Love relationship รักเพราะว่าลูกเป็นลูก และลูกก็เป็นส่วนหนึงของสามีที่ตายไป เกลียดเพราะจิตใต้สำนึกคิดว่าลูกทำให้สามีตาย

Babadook

- ตัวกระตุ้นของลูก
  - ไม่จัดงานวันเกิด
    - เสียใจ เพราะว่าที่เกิดคือวันที่พ่อตาย
    - โกรธ แม่จะโกรธถ้าลูกแสดงความรู้สึกดีใจ
  - ไม่มั่นคงในความรัก
    - มีเพื่อนยาก
    - กลัวแม่ไม่รัก
  - แม่ไม่ยอมรับความจริง

Babadook

- ทั้งสองคนมีอาการ Shared psychotic disorder คือ การที่คนหนึ่งเริ่มป่วยแล้วทำให้คนอื่นเริ่มป่วยตาม

แต่เมื่อยอมรับความจริง
แล้วเข้าใจก็จะก้าวผ่านและสามารถพัฒนาได้

The Act of Killing/ The Look of Silence

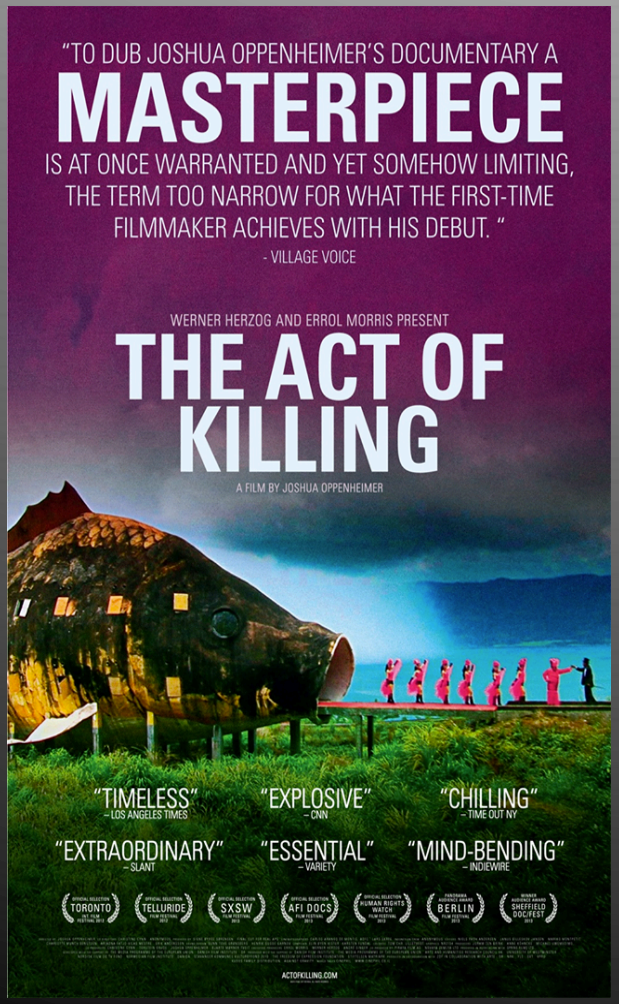

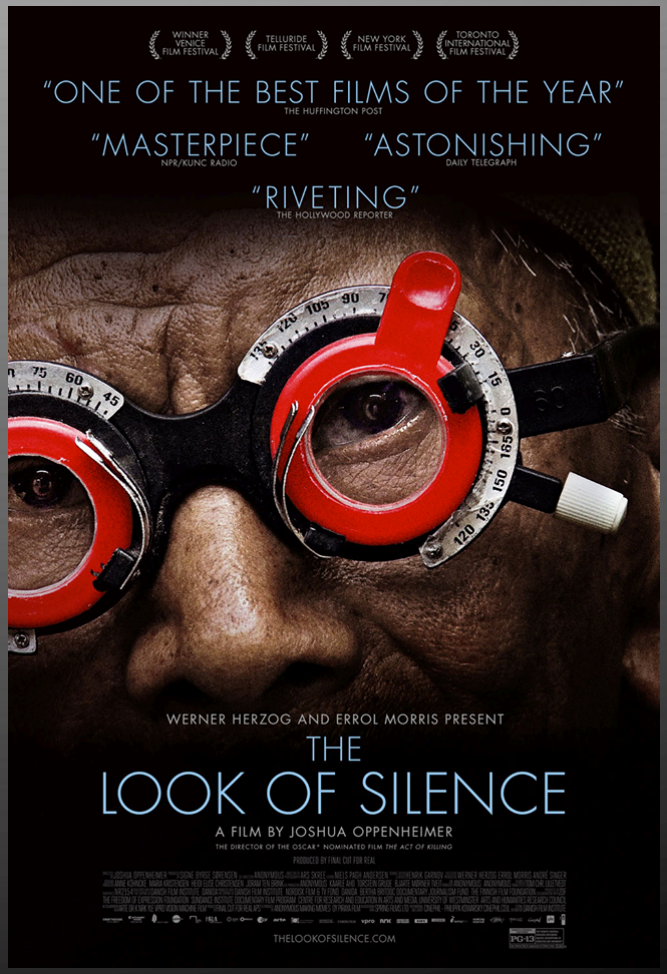

The Act of Killing/ The Look of Silence

- เป็นสารคดีของอินโดนิเซียที่เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับฆาตกรที่อยู่ในเหตุการณ์ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ คือการเล่าเรื่องราวเดียวกัน แต่อยู่ในมุมมองที่ต่างกัน
  - มุมมองแรกคือมุมมองของฆาตกร
  - มุมมองที่สองคือมุมมองของลูกของเหยื่อ

มนุษย์มีศีลธรรมในบางเรื่องที่แตกต่างกัน

- Social Phycology คือการที่เราถูกสังคมบีบบังคับให้เชื่อ คิดว่าสิ่งที่ทำนั้นถูก
- Moral Phycology คือสิ่งที่เราถูกปลูกฝัง สั่งสอน เกิดจากการเลี้ยงดู
- เมื่อ Moral Phycology และ Social situation ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยน
- Moral disengagement คือ ศีลธรรมนั้นมีอยู่ แต่สังคมหล่อหลอมให้ความเชื่อและพฤติกรรมเปลี่ยน

ตัวอย่าง นาซี

- สิ่งที่นาซีกระทำกับคนยิว
  - ฆ่าคนไม่กี่คนแล้วประเทศชาติจะดีขึ้น
  - ทำเพราะหน้าที่
    - Self justification คือการหาเหตุผลเพื่อให้ทำผิดแล้ว super ego ไม่ลงโทษ ลดความรู้สึกผิด และความละอาย
  - กลไกความรุนแรง

ตัวอย่าง

- Civil War เรื่องก็คือมีการต้องเซ็นสนธิสัญญาของเหล่าฮีโร่
  - ความรับผิดชอบของการกระทำ (Accountability)
    - Captain America อยู่มาหลายยุค ก็รู้ว่ารัฐบาลมีหนอนอยู่ตลอด มีความเชื่อของเสรีภาพส่วนบุคคล เลยไม่ยอมเซ็น
    - Iron Man มีความรู้สึกผิด (guilty) เพราะมีญาติของผู้ได้รับผลกระทบมาต่อว่า เลยยอมเซ็น
- Dark Knight จะยอมไหมถ้าจะมีศาลเตี้ย

พฤติกรรมมนุษย์ (Interact)

- คือ จิตวิทยา + ปรัชญา + วิทยาศาสตร์ + สังคม + กฎหมาย + การเมือง

Spotlight

- ปัญหาคือ สังคมเชิงโครงสร้าง
  - ทุกๆองค์กรมีความสัมพันธ์ เชื่อมโยงกัน ทำให้นักข่าวยังไม่เปิดโปง จนกว่าจะสาวถึงองค์การใหญ่และมีโอกาสที่จะถอนรากถอนโคน
- การล่วงละเมิดทางเพศในเด็ก (Child abuse)
- การทำร้ายร่างกาย (Physical abuse)
- การละเมิดทางอารมณ์ (Emotional abuse)
- ใช้ศาสนาและศรัทธรามาล่อลวงเด็ก (Spiritual abuse)

Spotlight

- เด็กในหนังไม่มีพ่อแม่และอาศัยอยู่กับบาทหลวงจึงยอมโดนล่วงละเมิดทางเพศ เพื่อให้เขารักหรือเพราะคิดว่าพระเจ้าจะเมตตา
- ถ้าจะแฉก็ยากเพราะ Super eco คือ พระเจ้า จึงเกิดความรู้สึกละอาย รู้สึกผิด

การเขียนวิจารณ์

- การเขียนและอธิบายหรือวิจารณ์ภาพยนตร์ ต้องพยายามโยงเข้าทฤษฎี จึงจำเป็นต้องมีความรู้และความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity)
  - เช่นการตีความจาก Iceberg model เพื่อให้มองเห็นจิตใจและความรู้สึกนึกคิดแล้วทำให้เกิดความเปิดใจ (Open mind) ยอมรับ

การเขียนวิจารณ์

- นอกจากนี้คือ sympathy (ความเห็นใจ) โดยใช้ประสบการณ์ส่วนตัวในการตอบสนอง
  - ตัวอย่างคือ เพื่อนเลิกกับแฟน แล้วบอกเพื่อนอย่าเศร้าเลย เรื่องแค่นี้เอง
- และ empathy (เอาใจใส่)
  - ตัวอย่างก็คือ ลองเอาสิ่งที่เพื่อเจอมาคิดว่าถ้าเป็นตัวเองแล้วจะเป็นอย่างไร
- เมื่อมี empathy แล้วจะเกิด connection ทำให้เข้าใจตัวละครและไม่ด่วนสรุป

Birdman

- การเขียนมีผลต่อเรื่องของจิตใจและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
- Iceberg ของพระเอกต้องการในการกำกับละครเวที แล้วถูกวิจารณ์ไปในทางที่แย่ ทำให้คนไม่ไปดู และเห็นได้ว่านักวิจารณ์มีอคติ

- จนเกิดประโยคนี้ว่า นักวิจารณ์มีต้นทุนที่ต่ำ แต่สามารถทำลายสิ่งที่บางคนตั้งใจสร้างขึ้นมาได้ นักวิจารณ์จึงเป็นเหมือนผู้ประเมินค่าและมี power ชี้เป็นชี้ตาย เมื่อมองปัจจุบันที่มี social network จึงทำให้การสร้างตัวตนเป็นเรื่องง่าย เพราะสมัยนี้ทุกคนสามารถเข้าถึงผลงานทุกอย่างได้ง่ายผ่าน Internet นอกจากนี้ยังสามารถรับรู้ถึงผลตอบรับของผู้อ่านด้วย แต่เป็นดาบสองคมเพราะอาจทำให้ผู้วิจารณ์ หาตัวตนของตัวเองไม่เจอ เนื่องจากวิจารณ์ไปในแนวทางที่ทำให้มียอด Like และ Share เยอะๆและความเร็วของการแข่งขัน จะทำให้การวิเคราะห์ไม่ละเอียดเพราะในปัจจุบัน พอหนังเข้าออกจากโรงมาก็มีคนวิจารณืแล้ว ถ้าเราวิเคราะห์ช้านานวันเข้าก็จะไม่มีใรรออ่านบทวิจารณ์ของเราแล้ว แต่สิ่งนั้นก็จะทำให้เราฝึกเขียนไวขึ้น แม้การตกผลึกความคิดจะน้อยลง

ตอบคำถาม

- ตอนเขียนพยายามดูแค่ข้อมูลของหนัง แต่ในส่วนของวิจารณ์จะเขียนเอง เพื่อป้องกันการจดจำแนวคิดแล้วนำไปเขียนวิจารณ์ และจะทำให้บทวิจาร์คล้ายกับของคนอื่น
- ดูหนังโรงรอบเดียวแล้วจด Keyword ไว้ค้นคว้า แต่ถ้ายังไม่เข้าใจก็ดูอีกรอบ
- ต้องเป็นกลางและเปิดใจ
- ยอบรับผลตอบรับทั้งเชิงบวกและลบ และยอมรับว่าเราเอาใจทุกคนไม่ได้